

KISS JÁNOS
**Találkozásaim Kristóf Ágota (1935–2011)
 írójával**

10 éve ...

Gyönyörűen sütött a nap 2011. szeptember 26-án, pedig szomorú reggelre ébredt Kőszeg.

Végső kívánságának megfelelően az ódon hangulatú kőszegi temetőben helyezték örök nyugalomba a világszerte ismert író, Kristóf Ágota hamvait.¹ A harangok most is megkondultak 11 órakor – mint a törökök kiűzése óta minden nap –, de ekkor lélekkharangként szóltak.

Ekkor kezdődött a világszerte ismert Kossuth-díjas író,² Kristóf Ágota temetése. Július 27-én, 76 évesen Svájcban hunyt el. Műveit több mint 40 nyelvre fordították le.

A kisváros nincs többé Kristóf Ágota nélkül, végleg hazatért szülőföldjére. Ágota 1944-ben, 9 évesen költözött családjával Kőszegre, Szombathelyen kollégistaként végezte el a Kanizsai Dorottya Állami Általános Gimnáziumot. Első verseit 14 évesen, diákévei alatt itt írta.

A világhírnévre szert tett író több mint 50 éven át, 1956 óta Svájcban, Neuchatelben élt. Utoljára 2007 nyarán járt a szeretett kisvárosban.

A kormány nevében Szócs Géza kultúráért felelős államtitkár főtanácsadója, dr. Beyer-Dóczy Péter búcsúzott Kristóf Ágotától. Szólt arról, hogy 2011. március 15-én kapta meg a Kossuth-díjat, s most

*Kristóf Ágota 2000-es évek elején
 (Fotó: Családi archívum)*

kezdjük birtokba venni a franciául írt író örökségét. Híres kisregényéből, A nagy füzetből Szász János nemzetközi koprodukcióban filmet forgat, s a könyv Franciaországhoz, Kanadához hasonlóan Magyarországon is kötelező olvasmány lesz majd a középiskolákban.

Hamvai akkor kerültek a kőszegi földre, amikor fájdalmasan felcsendült a híres magyar búcsúzó népdal, az Elindultam szép hazámból, Híres kis Magyarországból ...

1 Kiss János: Kristóf Ágota hazatért... A világ legszébb városának temetőjében nyugszik. = Kőszeg és Vidéke (továbbiakban: KésV), 2011. okt. 13. 16. p.
 2 Uő: Kristóf Ágota Kossuth-díja. Budapest, 2011. március 15. = Kőszeg és Vidéke, 2011. ápr. 14. 19. p.

*A temetésén a szerző Kiss János, Némethné Schwahoffer Vilma volt szomszéd és dr. Beyer-Dóczy Péter
(Fotó: Németh Iván, 2011)*

Síremlék a kőszegi városi temetőben (Fotó: Németh Iván, 2019)

2016-ban jelent meg Czetter Ibolya könyve Kristóf Ágotáról.³ Itt írja le a legidősebb testvér, Jenő, hogy június elején családi körben avatták fel Ágota és Attila közös síremlékét. Végakaratauknak megfelelően gyermekkoruk, tanuló éveik, első szerelmek helyszínén, Kőszeg város sírkertjében nyugszanak. Síremlékük Ágota legismertebb könyvének iker főszereplőit vizionálja, akár a szombathelyi Kanizsai Dorottya Gimnázium homlokzatán elhelyezett emléktábla.⁴ A síremlék a főbejárattal szembeni hátsó falnál, a diófa alatt található. A márványon a neve – ahogy világszerte megismerték – Ágota Kristof.

Találkozásaink

Visszaemlékezésemben a megismerkedésünkről, személyes és az írásain keresztül történt találkozásainkról szeretnék beszélni. Arról, ahogy megismertem őt és alkotásait, ahogyan bennem él az emléke. Sokat beszélgettem vele, egykori kőszegi osztálytársaival, szomszédokkal, olvastam a könyveit, a róla megjelent írásokat. Így állt össze bennem az a kép, amelyet a vele való találkozások során alkothattam róla. Kristóf Ágota mentes minden sztárallúrtól, egyszerű, feltűnésmentes jelenség. Nem készült írónak, nem számított a világhírré. Az írásai tették világhíressé. Tudta, hogy aki írásra adja a fejét, az kiadja magát, sebezhetővé válik. Talán a hétköznapiokban ezért tűnt zárkózottabbnak, visszahúzódnak. Ölbei Líviának 1997-ben mondta el:

- 3 Czetter Ibolya: Kristóf Ágota. Szombathely, 2016. 96 p. (Arcképcsarnok. Híres Szombathelyi nők; 15.)
 4 <http://szombathelypont.hu/latnivalok/tudosok-muveszek-nyomaban/kristof-agota-emlektabla.827/> (Megtekintve: 2021. november 3.); https://www.nyugat.hu/cikk/mindig_a_magyar_nyelvert_volt_oda (Megtekintve: 2021. november 3.)

„Nem szeretek kimenni az utcára. Félek, hogy rám ismernek, ott a városomban. Szeretném, ha senki se tudná, hogy mit csinállok. Idegen országokban nem bánom, de a megszokott környezetemben zavar...”⁵

Sokszor említette, hogy ha nem lenne ennyire nehezen megközelíthető, visszaköltözne Kőszegre. Ez alatt a távolságot értette, hiszen általában vonattal járt haza Neuchatelből. Sopronnál lépte át a határt, eljött Szombathelyig, ahol átszállt a Kőszegre közlekedő Piroskára.

Tulajdonképpen a véletlennek köszönhetően találkoztam vele. Később néhány levelet váltottunk. Elküldtem neki a róla szóló újságcikkeket. A leghosszabb együtt töltött időszak az 1997. év volt. Az Eric Bergkraut által rendezett portréfilm – a Kontinens K – magyarországi gyártásvezetőjeként szerveztem a stáb mozgását, autót béreltem, szereztem be a helyszíni forgatási engedélyeket, tolmácsot biztosítottam, iskolából gyermekszereplők kerültek a filmbe, így végig követhettem a forgatás során az eseményeket, kicsit beavatott lettem. Két felolvasóestjét moderáltam Kőszegen, a Chernel Kálmán Városi Könyvtárban.

Első találkozásunk

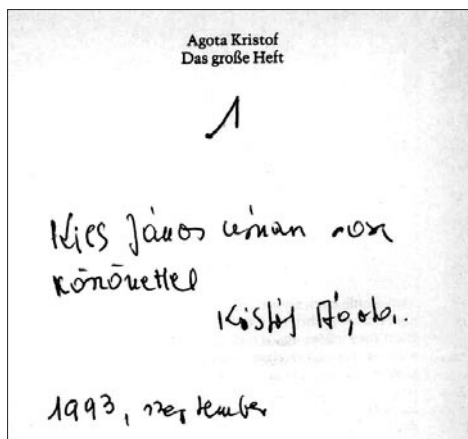
Amikor Ágotával először találkoztam 1993-ban, egy német forgatócsoport kíséretében kopogott be hozzám. Kísérői azt kérték, hadd filmezzenek az épületben. Pár mondatban bemutatták és elmondták, hogy ki ő. Ágota kőszegi visszaemlékezéseit szeretnék rögzíteni ebben a szép környezetben.

Meghatódtam a megtiszteltetéstől, de el is szégyelltem magam, hogy még nem hallottam a Kristóf Ágota nevet. Hogy miért

- 5 <https://koszeg.hu/hu/aktualis/hirek/kristof-agota-7342.html> (Megtekintve: 2021. november 3.)

ezt a helyszínt választotta a róla készült első filmhez? Ágota emlékezett osztálytársaira, akik tőlünk jártak ki a város különböző felekezeti iskoláiba. Az övébe, az evangélikusba is. Ő is gyakran megfordult gyerekként az akkor még MÁV Árvaház-ként ismert épületben.

A forgatás befejeztével búcsúzóul kaptam Ágotától három német nyelvű könyvet.

A három könyv: Das grosse Heft (A nagy füzet), Der Beweis (A bizonyíték) és Die Dritte Lüge (A harmadik hazugság). Mindhármat dedikálta. A nagy füzetben az áll: „Kiss János úrnak sok köszönettel.” A harmadik hazugság címűt így ajánlja: „K. J.-nak, aki a világ legszebb városában él. Kőszegi emlékül Kristóf Ágota. 1993. szeptember.” A bizonyítékba ezt írta: „Kiss János úrnak, honfitársi szeretettel.” Azt hiszem, a városhoz való kötődésének ezek az ajánlások is beszédes bizonyítékai.

Második találkozásunk

Amikor 1994-ben a Chernel Kálmán Városi Könyvtárban köszönhetjük, már magyarul is megjelent a TRILÓGIA, benne

a három regény. A Pro Helvetia Alapítvány keresett fel azzal, hogy segítsék megszervezni a svájci író Agota Kristof felolvasó körútja kőszegi rendezvényét.

A Pro Helvetia Alapítvány, a svájci alkotók műveinek magyarországi megismertetését tűzte ki célul, így – többek között – Kőszegre is elhozta Kristóf Ágotát, hogy ilyen módon népszerűsítse regényeit. Ezúttal kimondottan A nagy füzetet.

Megilletődötten kísértem az olvasóterembe, ahol nagyon sokan várták, egykori osztálytársai, szomszédjai, ismerősei, az érdeklődő olvasók. Nagy tapssal, ovációval fogadták. Simán ment a felvezetés.

Gyermekként Kőszegen élt, itt járt iskolába. Szombathelyen érettségizett az Kanizsai Dorottya Állami Általános Gimnáziumban, ezalatt kollégiumban lakott. Érettségi után hazajött, a kőszegi szövőgyárban dolgozott. Az egykori Kleininger cukrászdában is alkalmazták – pultosként –, akkor már szíve alatt hordta Zsuzsit, a kislányát. 1956-ban férjével és pár hónapos gyermekükkel Svájcba disszidált.

Olyan egyszerű ezt most leírni és elmondani, de szinte soha nem tudta feloldozni ezt a traumát. Egy életen át fájlalta, hogy nem Kőszegen élhetett, csak Neuchatelben, mert az örök hontalanság kínját igen jól ismerő, sziporkázóan tehetséges Ágota mindig is magyarnak vallotta magát. „Nagyon rég történt és még nagyon fiatal voltam. Persze, emlékszem arra, ami történt. Volt egy négyhónapos kisbabánk, hárman léptük át a határt Kőszegnél.” – mesélte.

(Csak zárójelben jegyzem meg a szökést Oberhauser János, egyik kőszegi osztálytársa, Klárka férje szervezte meg. Klárikával igen jó volt a kapcsolata, amikor újra találkoztak együtt mentek a szökés helyszínére és idézték fel az izgalmas percekét.)

Ágota a szökés helyszínén 1997-ben, a filmforgatáskor (Fotó: Családi archívum)

„Én magam nem is jöttem volna el Magyarországról, ha a volt férjem nem akart volna kiszökni. Svájcot nem ismertem. A párom határozott meg mindent, milyen országba megyünk és milyen nyelven fogunk beszélni. Idősebb volt, mint én, tudott németül és franciául is valamennyire. Ő intézett mindent, én a gyerekekkel foglalkoztam. Megbántam, hogy kimentem. Mindenféle szempontból. Ahogy az idő előre haladt, egyre jobban vágytam ide.” Első férjét „párom”-ként említi. Tanította a gimnáziumban, Béry Jánosnak hívták. Talán – ha ezt a szenvedéstörténetet nem éli meg – soha nem ismerhették volna meg őt, talán soha nem válik világhírű íróvá. Erről már később, az életrajzi film forgatásakor beszélgettünk az Írott-kó Szálló teraszán a film forgatási szüneteiben.

Szerette ezt a szállodát, mindig itt kért szobát. Sokszor járt már itthon magánemberként. Mindig a Fő térre néző szobát választotta, később már kérés nélkül adták neki a 214-est, innen figyelte a gyermek-

kori emlékei alapján „A nagy füzet”-ben megírt papír-írószer boltot, a háztetők felett látta a belvárosi templomtornyokat, a Jurisics-vár bástyáit, a Kálvária-templomot, látta a nyugati égtájat, amerre elhagyta az országát.

Svájc

Svájcban kezdetben óragyári munkásként, majd fogászati asszisztensként dolgozott, mígnem első regénye, „A nagy füzet” világhírű, 17 nyelvre lefordított szerzővé nem avatta.

Tizennyolcadikként magyarul is megjelent ez a különös hangulatú alkotás. Belemélyedve, részeseivé válunk annak a borzalmakkal terhes mesevilágnak, amelynek megteremtése a regény legfőbb erénye és vonzereje. Semmit nem nevez meg, sem várost, sem embereket, sem eseményeket, sem korszakot, mégis mindent értünk. Valahol Nyugat-Magyarországon, a határ

Neuchâtel-i otthonában (Fotó: Családi archívum)

mellett, a háború, a deportálások, majd a szovjet csapatok bejövetele után, a szögesdrótos vasfüggöny korában vagyunk. Persze, nekünk kőszegieknél – olvasva a regényt – pillanatra sem kétséges, hogy gyermekkori emlékei elevenednek meg a fiktív és valós történetekben. Van benne egy villanásnyi holokauszt is, amelynek valóságalapja van a város, K, vagyis Kőszeg történetében.

Az első felolvasóest Kőszegen

Az 1994. évi felolvasóesten elmondtam, hogy „A trilógia” több országban kötelező iskolai olvasmány. „A nagy füzet” számos helyen, különösen az ázsiai országokban – Kína, Japán, Dél-Korea – a kortárs világ-irodalom egyik alpművének számít, hiszen a háború borzalmait, sajátos eszközökkel, sajátos szemszögből mutatja be. A főszereplő ikrek megedzik magukat a világgal szemben és megpróbálnak életben maradni iszonyatos áron. Ezt így írja

az író, az ikrek egyikének szájába adva: „– Szóljon, ha le kell vágni valami állatot. Majd mi levágjuk. Azt mondja: – Azt szeretitek, mi? – Nem, Nagyanya, pont az, hogy nem szeretünk ölni. Ezért kell hozzászoktatnunk magunkat. Azt mondja: – Aha, ez megint egy gyakorlat. Igazatok van. Jó, ha tud ölni az ember, amikor muszáj.”

Magyar történet ez. Esterházy Péter szerint⁶ az említett távoli olvasók csak annyit tudnak kihámozni belőle, hogy a történet valamelyik szerencsétlen sorsú kelet-európai országban játszódik, részben a világháború alatt, részben azután, hiszen még az 56-os utalások is túl általánosak ahhoz, hogy biztos támpontot nyújtsanak a kevésbé tájékozott külföldi olvasóknak. Hiába írja Agota Kristof néven franciául a Trilógiát, ez egyértelműen magyar

6 <https://litera.hu/irodalom/elso-kozles/agota-kristof-trilogia.html>; <https://litera.hu/magazin/interju/agota-kristof-sosem-tudjuk-teljesen-kifejezni-amit-elgondoltunk.html> (Megtekintve: 2021. november 3.)

Az első felolvasóest. Chernel Kálmán Városi Könyvtár, 1994. október 27. (Fotó: Németh Iván, 1994)

regény, mi magyarok vagyunk képesek felismerni a magyar tájat, a nyugati kisvárost, K-t, tudjuk kik azok az „azok”, tudjuk kik ülnek a Forradalmi Párt Titkársága feliratú ajtó mögötti irodában.

Ágota jellegzetes, a sok cigarettától kicsit rekedtes, csendes hangján olvasni kezdte A nagy füzet – általa kiválasztott – fejezeteit.

„Nagyanyánk Anyánk anyja. Mielőtt Nagyanyánkhöz költöztünk, nem is tudtuk, hogy Anyánknak él az anyja. Úgy hívtuk őt, hogy Nagyanya. Az emberek úgy nevezik, hogy Boszorka. Ő úgy nevez bennünket: Szukafattyak. Nagyanya sokszor megver bennünket, a bütykös kezével üt, vagy a seprűvel, vagy vizes törülőronggyal...”

„Vasárnap van. Megfogunk egy csirkét, és elvágjuk a nyakát, úgy, ahogy azt Nagyanyától láttuk. Bevisszük a csirkét a konyhába, és azt mondjuk: – Süsse meg Nagyanya! Kiabálni kezd: – Ki engedte meg? Mit

képzelték? Itt én parancsolok, ti kis taknyosok! Nem sütöm. Inkább a halál!”

„Egy meleg napon a forrásnál üldögélünk, ide járnak vízért, akiknek nincs saját kutjuk. Mellettünk nagyfiúk heverésznek a fűben. Kellemes hűvös van itt, a fák alatt, a folyton csordogáló víz közelében. Jön Nyúlszáj, a vékony vízszugár alá teszi a vödörét. Várja, hogy megteljen a vödör. Amikor a vödör megtelik, feláll egy fiú, odamegy és beleköp. Nyúlszáj kiönti a vizet, kiöblíti a vödörét és újra a cső alá teszi. A vödör újra megtelik. Most egy másik fiú megy oda és köp bele.”

Ezeket, és még sok más részt jelölt be Ágota a felolvasásra.

Érdeklődéssel hallgatták a jelenlévők. Árulkodó volt a metakommunikációjuk. A Nyúlszáj neve hallatán többen egymásra néztek. Persze, ő egy létező, valós alakja a városnak. Arra a kérdésre, hogy a boszorkányos nagyanya is eléggé jellegzetes, léte-

zett-e valóban ez a figura? Azt válaszolta: „– nem, de gyerekként láttam a kőszegi piacra igyekvő, ilyen kinézetű parasztasszonyokat. Az igaz, amikor elkezdtem ezt a regényemet írni, felidéződött bennem a gyermekkor, az ifjúság. Mi Pápa mellől, Csikvándról kerültünk Kőszegre 1944-ben. Szüleim Kristóf Kálmán és Turchányi Antónia pedagógusok voltak, bár anyám nem tanított. Igen nagy hatással volt rám a város. Az itt élő figurák belém égtek, sokat segítettek a karakterek megírásában. Mostani felolvasó körútamba is én kértem Kőszeg beiktatását.”

A felolvasás utáni beszélgetés nehezen indult, de aztán oldódtak a görcsök és hamarosan felszabadult párbeszéd kezdődött. Bár a regény nem nevesít sem helyszínt, sem szereplőket, mégis felfedezni véltek létező, egykoron élt, vagy valakire hasonlító alakokat. Jól megírtad, tényleg így volt – nyugtázták a hallottakat.

Váratlan fordulat

Aztán az egyik, a könyvet már ismerő jelenlévő – belekapaszkodva a bevezetőben elhangzott egyik mondatomba –, hogy van, ahol középiskolában kötelező olvasmányként olvassák a gyerekek, bizony keményen kirohant ezen – még megemlíteni is rossz – gondolat ellen. Még csak az hiányzik, hogy ezt az obszcén, triviális nyelvezetet, aberrált cselekedeteket bemutató írással traktáljuk az amúgy is könnyen sebezhető lelkét az ifjúságnak. Egyszerűen tiltakozik ez ellen, hiszen olvasta a regényt teljes terjedelmében, tudja miket ír benne még az író.

Mint a beszélgetés házigazdája, próbáltam úrrá lenni a helyzeten. Érvelésem lényege az volt, hogy a nyelv kifejező eszköz, a történések, az események hiteles,

az olvasót felrázó bemutatásának az eszköze. A történet obszcén, a szereplők cselekedetei aberráltak, nem a regény. S mi vezethetett ehhez? Az idegeket felőrlő nélkülözés, az emberek kiszolgáltatottsága, az erkölcsi érzék elvesztése és a kilátástalanság a történések kiváltó oka. Továbbá a háború és az azt követő időszak nihilizmusa.

Ehhez a fejtegetéshez csatlakozott az egyik középiskola tanárnője, aki visszakérdezett az előző hozzászólóhoz. – Ez zavarja Önt? Arról úgy látszik nem vesz tudomást, hogy napjainkban (1994) a volt Jugoszláviában, halomra gyilkolták a civileket, megerőszakolták az apácákat, megbecstelenítették a halottakat. Ez pedig nem egy regényíró fantáziájának szüleménye, hanem a valóság. A szemtanúk tudósításából tudjuk és a képernyőn láthatjuk. Talán az író az Ön által triviálisnak nevezett nyelvezete jobban rádöbbenhetné az embereket, hogy mi történik az 1990-es évek elején tőlünk pár kilométerre. Önt csak a nyelvezet zavarja, a valóság nem? Az író a nyelvi eszközeivel ráz fel, döbent rá bennünket, hogy hova vezet, ha nincs külső kontroll, a túlélés az egyetlen cél. Erről szól „A nagy füzet”, túlélni a háborút. Ehhez találnak ki az ikrek túlélési stratégiákat, gyakorlatokat.

Látszatra nem zavarta Ágotát a vita, a gondolatok ütköztetése, úgy érezte: elgondolkodtatta az olvasót, (hallgatót), elérte célját. Bár a külföldi fogadtatás után talán erre az intermezzora azért nem számított. Örült, hogy ezt a szópárbajt segítettünk megvívni neki, hiszen ő maga elszokott már a magyar nyelvtől, ezeket a regényeket franciából fordították magyarrá.

Az új nyelv – a francia – elnyomó jellegről Ágota maga beszél önéletrajzi (Analfabéta) művében, ellenséges nyelvnek nevezve a franciát, mivel az uralkodik rajta,

„Nagyanya háza” a Róti völgyben, 1997
(Fotó: Családi archívum)

nem ő uralja fölényesen. „És van még egy ok, amiért így hívom – mondja –, és ez az utóbbi a súlyosabb: ez a nyelv az, amelyik folyamatosan gyilkolja az anyanyelvemet.”

Harmadik találkozásunk. Kontinens K

1997 tavaszán egy svájci filmrendező Eric Bergkraut személyesen keresett fel szeretné, ha segítenék neki abban, hogy egy életrajzi filmet forgathasson az írónőről, itt

Kőszegen. 2 hét múltán meg is kezdődött a munka. A filmet az ARTE csatorna be is mutatta, később nálunk is látható volt, a „Kontinens K” címet viselte.

Tehát 1997 tavaszán megbeszéltük, hogy hamarosan kezdődik a forgatás. Felkért, hogy segítsék felderíteni a valós és „fiktív” helyszíneket, A nagy füzet illusztrálásához.

Jártam a MÁV Szombathelyi Területi Igazgatóságán a területén készítendő felvételekhez engedélyért, előre megbeszéltem a rendőrséggel az utcai forgatásokhoz a forgalom elterelését, az útlezárásokat. Beszéltem a régi szomszédokkal, értesítettem az osztálytársakat, kisbuszt béreltem. Ezzel mentem Sopronba a GYSEV-állomásra, ahová a svájci vonat megérkezett. Ágota ezen az útvonalon járt haza. Az üdvözlés után azonnal forgattak a pályaudvaron. Az Írottkö szállodában foglaltam nekik szállást. Másnap a stáb egy kis pihenőt tartott. Eric az operatőrrel két fiút keresett az ikrek megszemélyesítéséhez.

A második felolvasóest Kőszegen, 1997. június 13. (Fotó: Németh Iván, 1997)

A Kossuth-díj átvétele a Parlamentben, 2011 (Fotó: Családi archívum)

Családtagjai a temetésen, bátyja Jenő, öccse Attila, mögötte Julien, a fia, lánya Carin és Zsuzsi (hátrafordulva) (Fotó: Németh Iván, 2011)

Iskolámban meg is találta őket Laci és Tibi személyében. A Róti völgyben pedig „megleltük” Nagyanya házát.

Felkerestük Kovács Napoleon és Némethné Schwahoffer Vilma szomszédot és iskolatársat, akik összehozták a rendezővel az ismerősöket, s rengeteget segítettek a film elkészültében. Egyre többen lettek, akik valamilyen adalékkal szolgáltak a filmhez.

Ágota repdesett az örömtől. Laci és Tibi – az ikrek – élvezték a forgatást. Bejártuk szökésének helyszínét.

Elkészült az 55 perces portréfilm. Eric azt kérte, hogy csináljunk egy felolvasóesetet a Trilógiából, azt is felvennék.

A helyszíneként ismét a könyvtár állt rendelkezésünkre. Ezúttal még az elsőnél is nagyobb érdeklődést tapasztaltunk. Jó volt a sajtója is a forgatásnak, így többen értesültek az eseményekről. Ha egy kisvárosban a rendőrség leállítja, vagy eltereli a forgalmat, rögtön híre megy annak. Az emberek kíváncsian várták a találkozást. Sokan dedikálták a könyveit.

Iskolatársai emlékeznek

Hogyan emlékezik rá két – Árbócz Györgyi (Gráf Lászlóné) és Butti Éva (Kárpáti Józsefné) – egykori iskolatársa? *„Az államosítás után, 1948-tól, hetedik és nyolcadik osztályban jártunk együtt. Korábban mi a Zárdában, Ágota pedig az Evangélikus iskolában tanult. Igen nehezen fogadtuk az új helyzetet, újak voltak a tanárok, a diákokat összekeverték. Volt egy kis feszültség köztünk. Az ökumené nem működött. Fél év is eltelt, amíg rájöttünk, hogy ugyanazok a gyerekek vagyunk. Talán emiatt emlékezetes ez az év nekünk. Ott ismertük meg Ágotát. Feltűnt, hogy roppant értelmes lány. Osztályelső, nagyon jó közösségi ember volt. Sokat szavalt,*

szerepelt, vezéregyéniség volt. Röplabdázott. Az iskolai rendezvények állandó szereplője. Már akkor látszott humán beállítottsága. Úgy tudom, Debrecenbe jelentkezett az egyetemre, de nem tanult tovább. Érettségi után még a Kleininger-féle cukrászdában dolgozott, aztán megszületett a kislánya, hamarosan disszidáltak. Sokáig nem hallottunk róla.”

Budapest, 2011. március 14. Kossuth-díjat vehetett át a Parlamentben.

„Nagyon boldoggá tesz, hogy a svájci és francia díjaim után a szülőhazámban is elismerésben részesülök.” Elmondta, vagy fél évtizede nem ír új művet, egészségi állapota nem teszi lehetővé. „Olvasni nem tudok, mert a napjaimat kórházban töltöm, a kezeléseket nem engedik” – hozzátéve: „igen fáradt vagyok”. Kristóf Ágota családjában, gyerekeiben, unokáiban leli örömét. Saját életének történetét – amely szintén kész regény – nem akarná másra bízni, lediktálni, ehhez sincs ereje, így ez a krónika valószínűleg nem készül el.

Neuchatel, 2011. július 27.

A rossz hír előbb–utóbb megtalál bennünket. Családja tudatta, hogy otthonában 76 éves korában érte a halál.

Kőszeg, 2011. szeptember 26.

Kőszeg örökre megőrzi emlékét – zárta búcsúbeszédét Huber László polgármester. Azóta a 2015-ben elhunyt testvérével, Kristóf Attila íróval – regényében az ikertestvérek egyikét róla mintázta – pihennek a közös sírban.